

Bibliotheken in Marseille: hoe de groten van de kleintjes kunnen leren

Eva Simon

Toen ik plannen maakte om via het Leven Lang Leren Programma van de Europese Unie¹ een tijd in het buitenland te werken, zocht ik een geschikte werkplaats en vond er een: l'Alcazar, de centrale bibliotheek van Marseille. Begin februari verhuisde ik naar de Europese culturele hoofdstad 2013 om er tot eind juli als educatief medewerker aan de slag te gaan.

BIBLIOTHEEKNETWERK MET GATEN

Marseille telt acht openbare bibliotheken waaronder de hoofdbibliotheek l'Alcazar. Daarnaast zijn er vijf kleine wijkbibliotheken, één groot filiaal in het noorden en één in het zuiden van de stad. Voor een oppervlakte van 240 km² en meer dan 850.000 inwoners is dat niets te veel. De bibliobussen staan al een tijdje geparkeerd en concrete plannen om bibliotheken bij te bouwen zijn er niet. Sommigen vrezen de sluiting van de wijkbibliotheken het dichtst bij l'Alcazar gelegen.

33 privébibliotheken en 7 espaces lecture vullen de gaten in het bibliotheeknetwerk. De privébibliotheken draaien bij gratie van 360 vrijwilligers en bezitten 1 miljoen boeken. Daarvoor betalen de bezoekers circa anderhalve euro leengeld per exemplaar. In de arme noordelijke arrondissementen van de stad zijn er geen vestigingen. Wel huizen daar enkele espaces lecture, veeleer lokale ontmoetingsruimtes dan bibliotheken, met een animatieprogramma rond lezen en schrijven gericht op de kinderen uit de buurt.

VAKBONDEN AAN DE TOP

In de periode 1999-2009 waren de bibliothèques municipales de Marseille er slechter aan toe dan een voetbalclub die flirt met degradatie. Drie directeurs volgden elkaar op om zich vervolgens stuk voor stuk de deur te laten wijzen door de vakbonden. Die hekelen de politieke benoemingen, de omfloerste aanwervingen van onbekwame kaderleden en het feit dat bepaalde chefs buiten het directiecomité worden gehouden. Op dit moment is de automatisering kop van jut. De gloednieuwe sorteermachine met inleverboxen werkt traag. Het misnoegde publiek richt

zich tot de baliemedewerkers. De vakbonden staan op hun achterste poten en het personeel staakt. Op drukke zaterdagen blijft de bibliotheek al eens gesloten. Momenteel staat Christian Laget bovenaan het organigram, een man zonder bibliotheekachtergrond, overgeplaatst vanuit de dienst Cultuur van de stad.

BEZOEK(ERS) BOVEN

Net als voor het merendeel van de Franse bibliotheken dalen de uitleencijfers voor l'Alcazar. Ook het bezoekersaantal zit niet langer in stijgende lijn. Toch komen er nog altijd tussen de 2500 en 7500 bezoekers per dag naar de centrale bib, vooral studenten. Sommige personeelsleden verwijten de directie daar genoeg mee te nemen en onvoldoende te investeren in een verbeterde dienstverlening. Vermeldenswaard zijn enkele gespecialiseerde diensten. 'Lire autrement' voorziet aangepaste materialen en leestoestellen voor mensen met een beperking. De 'Kiosque' biedt een selectie kranten uit de mediterrane regio, uniek voor Europa. De dienst 'Pôle formation emploi' verschaft documentatie aan wie wil gaan studeren, beginnen werken of zich heroriënteren.

TUSSEN TRADITIE EN EXPERIMENT

De experimenteerplaats van l'Alcazar is de Esp@ce Biblio-Média (EBM). Dat experimenteren blijft voorlopig veeleer beperkt. In de eerste plaats is de EBM namelijk een studiezaal. Daarnaast staat het collectiebeheer centraal: duizenden referentiewerken met klemtoon op bibliotheconomie, informatiewetenschap, het boekenvak en journalistiek. De medewerkers staan in voor het interbibliothecair leenverkeer (150 transacties per jaar)

en beantwoorden de vragen die online binnenlopen via BiblioSés@me². Ook al komt er gemiddeld maar één vraag per dag, deze nationale dienst staat hoog in het vaandel en van opdoeken, ooit het lot van Al@din, is geen sprake. Het toont hoe in Frankrijk de bibliothécaire nog geldt als autoriteit, expert en gatekeeper. De EBM engageert zich ook om gebruikers informatievaardigheden en mediawijsheid bij te brengen. In het verleden verzorgden de medewerkers verscheidene computerinstructies, maar deze sessies zijn wegens gebrek aan middelen tijdelijk opgeschort.

ELKAAR BESNUFFELEN

Geregeld ontvangt de bib groepen in het kader van het project Illettrisme. Het gaat om cycli van zes sessies waarbij

Leesatelier in de wijkbibliotheek.

laaggeletterde jongvolwassenen en werkzoekende nieuwkomers of FLE's (*français langue étrangère*) kennismaken met de bibliotheek. Dit project is een partnerschap tussen l'Alcazar en Espace Pédagogie Formation France (EPFF), vergelijkbaar met een Centrum voor Basiseducatie bij ons. De samenwerking verloopt vlot, maar de motivatie van de betrokken partijen blijkt nogal te verschillen: bibliotheekinstructie versus schoolse missie. De *bibliothécaires* leren de deelnemers titels zoeken in de catalogus, de *formateurs* wensen literatuuronderricht. In deze strijd tussen tegengestelde verwachtingen vergeet men al eens de bibliotheek voor te stellen als plaats om dingen te beleven. Jonge gasten ontdekken in de rekken liever de beeltenis van hun favoriete rapper dan dat ze de vierledige classificatie van de stripverhalen doorgronden.

ZEKERHEID VERSUS CONVIVIALITÉ

Het nieuwe bibliotheekgebouw l'Alcazar werd in 2004 bewust ingeplant in een armere buurt waar het bruist van de kansengroepen. Alle goodwill bij het personeel ten spijt, op beleidsniveau ontbreekt vooralsnog een doordachte en drempelverlagende aanpak om met de vele

nouveaux arrivants en groupes défavorisés aan de slag te gaan. Zo krijgen de bezoekers van l'Alcazar een stevig cultureel programma voorgeschoteld maar is het merendeel van deze activiteiten behoorlijk *high-brow*. In het 'veilige' centrum bewaken 50 agenten wie l'Alcazar binnenkomt. Voor de deur van het grote filiaal in het 'moeilijke' noorden van de stad staat niemand. Daar blust

het personeel zelf de brandjes. Niet makkelijk, maar het draagt wel bij aan de *convivialité* van die bibliotheek.

DE GROTE BERUSTING

Onder het juk van historisch gegroeide hiërarchieën, logge administratieve structuren en aanhoudende spanningen tussen directie en vakbonden, is het in l'Alcazar niet evident om vernieuwing te bewerkstelligen. Daarenboven kent deze mas-todont van een bibliotheek een thematisch geordend organigram: *Jeunesse, Patrimoine, Arts en Sciences* als hoofdeling, met daaronder gespecialiseerde diensten als *Civilisation, Société*, etc. Veel

dit tot teleurstelling van de collega's van l'Alcazar. Meer dan 1 op 4 Marseillanen leeft onder de armoedegrens. Zij moeten het dikwijls stellen zonder computer, stereo-installatie en dvd-speler. Ook zijn zij bang dat de boeken bij hen thuis beschadigd raken.

In de wijkbib is de lijst met partnerschappen langer. Socio-culturele instellingen en buurtorganisaties allerhande zijn er welgeziene gasten om er bijvoorbeeld hun collectieve schrijf- en leesateliers te huisvesten. De wijkbib kleurt meer buiten de lijntjes. Ze biedt haar diensten buitenshuis aan. Een tapijt wordt voor de schoolpoort

“DE WIJKBIB KLEURT MEER BUITEN DE LIJNTJES. EEN TAPIJT WORDT VOOR DE SCHOOLPOORT UITGEROLD, DE BOEKEN GAAN EROP EN KLAAR IS DE BIBLIOTHÈQUE VAGABONDE.”

medewerkers blijven willens nillens vastzitten in de klassieke rol van domeinspecialist. Toegang verlenen tot informatie is dé (enige?) opdracht. In deze context rest weinig ruimte om creatieve ideeën uit te voeren of zichzelf heruit te vinden als vraaggerichte animator, floorwalker, 'netwerker, facilitator of coach'³.

HET KLEINE CREËREN

In de kleinere wijkbibliotheken kijkt men verder, bemerk je initiatief en flexibiliteit. De workshops rond informatiegeletterdheid en mediawijsheid zijn er meer afgestemd op de vragen en noden van het publiek. In l'Alcazar leer je Windows-mappen maken, in de wijkbib ontdek je dat het web een bron kan zijn van goedkope receptjes. De weg naar alfabetisering is er gedurfd en zonder complexen. In l'Alcazar geven de medewerkers uitleg bij Franse klassiekers, in de wijkbib lezen volwassen nieuwkomers zelf mediterrane verhalen voor uit meertalige kinderboeken.

De kijk op verandering is er realistischer. Na de sessies van het project l'Alcazar bleven de voorgestelde boeken, cd's en dvd's meestal onuitgeleend,

uitgerold, de boeken gaan erop en klaar is de *bibliothèque vagabonde*.

WAAR MARSEILLANEN THUIS ZIJN

In het centrum van Marseille lijken alle culturen zich thuis te voelen: ze komen in elkaars winkels, eten in elkaars restaurant en gaan naar dezelfde Marseillaanse kapper. Daarentegen delen ze amper dezelfde centrale bibliotheek. Hopelijk luwen de spanningen met de vakbonden snel en komt dit werkpunt met stip op de agenda van de directie. Dat is wel het minste waar het kosmopolitische Marseille recht op heeft. ■

- > Meer Marseillaanse avonturen: <http://commis-saressa.tumblr.com>
- > Reacties welkom: eva.t.simon@gmail.com

1 <http://www.epos-vlaanderen.be/?CategoryID=204>

2 <http://www.bibliosesame.org>

3 Hier oversteken. *Bibliotheken en informatiegeletterdheid*. LOCUS, steunpunt voor lokaal cultuurbeleid. 2010.

